

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВИД ГОСПОДАРЮВАННЯ

План:

1. Зміст і характерні риси підприємництва.
2. Засади підприємницької діяльності в Україні.
3. Суб'єкти та об'єкти підприємницької діяльності.
4. Державне регулювання підприємництва.
5. Захист прав підприємців та споживачів.
6. Обмеження підприємницької діяльності. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності.

Сучасна економічна наука визначає поняття «підприємництво» з точки зору двох аспектів:

1) підприємництво виступає як *форма економічної активності*. Це припускає орієнтацію на досягнення комерційного успіху, перспективність, інноваційний характер діяльності, незалежність і самостійність суб'єктів у прийнятті управлінських рішень.

2) підприємництво слід розглядати як *певний стиль і тип господарської поведінки*, для якої характерні такі риси: мобільність, динамічність, творчий підхід до справи, ініціативність і заповзятливість, готовність до ризику й уміння ним управляти, орієнтація на потреби споживачів.

Разом з тим підприємництво, як і будь-який вид діяльності, повинне мати теоретичні засади, які пояснюють його зміст.

Ці поняття в сучасному розумінні вперше використав англійський економіст початку XVIII ст. Річард Кантільйон. Він висловив думку, що підприємець - це людина, яка діє в умовах ризику. Пізніше відомий французький економіст початку XIX ст. Ж.Б. Сей сформулював визначення підприємницької діяльності як поєднання трьох класичних факторів виробництва: Землі, Капіталу, Праці.

Таким чином, підприємництво - це особливий вид господарської діяльності, тип господарської поведінки, для якого характерним є:

- свобода та самостійність рішень його суб'єктів (вільний вибір виду діяльності, партнерів, вільне розпорядження прибутком);
- особиста економічна зацікавленість та відповідальність (підприємець діє заради збільшення власних доходів, несе відповідальність по зобов'язаннях та відшкодовує збитки);
- інноваційний характер діяльності (новаторство, творчість, створення нового товару, послуги, застосування нової технології, організації ділового процесу);
- наявність фактора ризику (можливість втрати ресурсів чи неодолення доходів).

Основою підприємницької діяльності є власність підприємця. Суб'єктами підприємництва є - підприємці - фізичні або юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність та є власниками справи (підприємства). Якщо окрема особа виробляє або купує товари(послуги) для власного споживання, то вона не є підприємцем. Якщо особа виробляє або купує більш, ніж її необхідно для власного споживання і продає надлишки - вона є підприємцем.

Багаторічний досвід господарювання у країнах з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що підприємницька діяльність може здійснюватись за **класичною чи інноваційною моделлю**.

Класична модель підприємництва орієнтована на максимально ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Інноваційна модель підприємництва передбачає активне впровадження інноваційних рішень і пошук джерел відповідних ресурсів.

1. Зміст і характерні риси підприємництва.

Зміст підприємництва можна розглядати в декількох аспектах:

1) форма економічної активності - це свобода вибору напрямів і методів діяльності, самостійність у прийнятті рішень, орієнтація на досягнення успіху, отримання прибутку, відповідальність за прийняті рішення, їх наслідки та пов'язаний з ними ризик.

2) відповідний стиль і тип поведінки - це ініціатива, пошук нетрадиційних рішень, масштабність та ризик, ділова хватка.

3) відповідна економічна функція - вдосконалення державного механізму, постійне оновлення економіки, створення інноваційної сфери.

Основна мета підприємницької активності - виробництво й пропозиція ринку такого товару, який би викликав зацікавленість та приносив підприємцю прибуток.

Підприємницький прибуток - це різниця між доходами та витратами, отримана внаслідок реалізації прийнятого підприємцем рішення щодо виробництва й постачання на ринок товару.

Для країн з ринковою економікою існують загальні умови розвитку підприємництва:

- стабільність економічної та соціальної політики держави, яка є джерелом упевненості підприємців у тому, що вони не стануть жертвами кон'юнктурних політичних рішень;

- позитивна громадська думка - ставлення до підприємництва як до одного з престижних видів діяльності;

- існування розвинутої інфраструктури підприємництва;

- ефективна система захисту інтелектуальної власності;

- дебіюрократизація процедур регулювання підприємницької діяльності з боку державних органів.

Підприємництво не можна відносити до звичайної трудової сфери діяльності: вона за своїм змістом характеризує творчу і активну діяльність бізнесменів.

2. Засади підприємницької діяльності в Україні.

За визначенням ст. 42 Господарського кодексу України (чинний від 01.01.2004), **підприємництво** - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Загальними принципами господарювання в Україні є:

- забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання;

- свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом;

- вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України;

- обмежене державне регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави;

- захист національного товаровиробника;

- заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

Під **господарською діяльністю** розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Комерційна господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є **підприємництвом**, а суб'єкти підприємництва - **підприємцями**. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Згідно із законодавством, **підприємницька діяльність характеризується такими ознаками як:** самостійність, ініціативність, систематичність, власний ризик, та спрямованість на одержання економічних і соціальних результатів та отримання прибутку.

Мета підприємницької діяльності визначена як досягнення економічного і соціального результату та отримання прибутку. Підприємець починає свою діяльність з метою одержання прибутку - це визначальна ознака підприємницької діяльності. Саме цим остання відрізняється від господарської діяльності некомерційного характеру.

Господарським Кодексом визначені **принципи підприємницької діяльності** в Україні - підприємництво здійснюється на основі:

- 1) вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- 2) самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- 3) вільного найму підприємцем працівників;
- 4) комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- 5) вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- 6) самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця.

Законодавство визначає порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів підприємництва окремих організаційних форм.

Необхідною умовою для офіційного, легітимного здійснення підприємницької діяльності є державна реєстрація. Особа, яка займається підприємницькою діяльністю, втрачає це право з моменту припинення дії державної реєстрації, її анулювання тощо.

3. Суб'єкти підприємницької діяльності.

Відповідно до законодавства України, **суб'єктами підприємницької діяльності є:**

- юридичні особи - господарські організації (підприємства), які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;
- фізичні особи - громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Громадянин може здійснювати підприємницьку діяльність:

- безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється;
- із залученням або без залучення найманої праці;
- самотійно або спільно з іншими особами.

Іноземці та особи без громадянства при здійсненні господарської діяльності в Україні користуються такими самими правами і мають такі самі обов'язки, як і громадяни України.

Здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування.

Існують також обмеження щодо здійснення фізичними особами права на заняття підприємницькою діяльністю. Вона обмежується законом щодо депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. До того ж, забороняється займатися підприємницькою діяльністю військовослужбовцям, службовим особам органів внутрішніх справ, прокуратури, суду, органів державної безпеки України тощо.

Об'єктами підприємницької діяльності є: матеріальні, нематеріальні, фінансові ресурси, продукція, послуги, а також наймана праця.

Суб'єкт підприємницької діяльності має такі **права:**

- без обмежень самотійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом;
- укладати договори з іншими суб'єктами господарювання;
- відкривати банківський рахунок;
- створювати спілки, асоціації та інші громадські об'єднання підприємців;
- укладати з громадянами трудові договори (контракти, угоди) щодо використання їх праці;
- користуватись послугами системи соціального забезпечення та соціального страхування;
- відкривати свої філії, представництва, проводити реорганізацію і ліквідацію підприємства за рішенням власника;
- одержувати інформацію про результати інспектування і перевірок його діяльності;
- оскаржувати у суді неправомірні дії громадян, юридичних осіб та органів державної влади.

При укладенні трудового договору (контракту, угоди) підприємець **зобов'язаний** забезпечити соціальні гарантії щодо найманих працівників:

- належні та безпечні умови праці;
- оплату праці не нижчу від визначеної законом та її своєчасне одержання працівниками;
- соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення відповідно до законодавства України та інші соціальні гарантії.

Усі суб'єкти підприємницької діяльності, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести облік результатів своєї роботи, складати та подавати статистичну інформацію і фінансову звітність.

Підприємці зобов'язані не завдавати шкоди довкіллю, не порушувати права та законні інтереси громадян і їх об'єднань, інших суб'єктів господарювання, установ, організацій, права місцевого самоврядування і держави.

За завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом **відповідальність**.

Фізична особа-підприємець несе відповідно до чинного законодавства України наступні види відповідальності:

- цивільно-правову (матеріальну). Всім своїм майном на яке може бути накладене стягнення в судовому порядку;
- адміністративну (штраф);
- кримінальну (штраф, обмеження свободи, позбавлення волі).

Таким чином, підприємницька діяльність може здійснюватись:

- без утворення юридичної особи (фізична особа-підприємець),
- з утворенням юридичної особи (підприємство).

4. Державне регулювання підприємництва.

Державне регулювання підприємництва - це вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності з метою забезпечення правових, економічних та організаційних умов становлення і розвитку підприємництва,

Основні функції державного регулювання підприємництва такі:

- підтримка пропорційності виробництва та споживання, антициклічне регулювання;
- підтримка та розвиток конкуренції, антимонопольні заходи;
- перерозподіл доходів та соціальний захист підприємців і споживачів.

До інструментів (методів) державного регулювання підприємництва, належать:

- фіскальні (податково-бюджетна система);
- монетарні (кредитно-грошове регулювання);
- цінове регулювання;
- зовнішньоекономічне регулювання (митні збори, ліцензії, квоти).

Органами державного регулювання підприємництва є центральні, а також місцеві органи виконавчої влади та органів самоврядування, які реалізують державну політику щодо регулювання, підтримки та розвитку підприємництва.

Основним центральним органом влади стосовно здійснення державного регулювання і підтримки підприємництва та ліцензування підприємницької діяльності є Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства, діяльність якої спрямовується і координується Міністерством економічного розвитку і торгівлі.

За засобами впливу на підприємництво можуть застосовуватись як **прямі адміністративні** методи впливу (закони, укази, накази, постанови, інструкції, положення тощо), так і система **непрямих економічних** методів та регуляторів (податки, ціни, банківські проценти, кредити, пільги, санкції та ін.).

Основними **засобами регулюючого впливу** держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні є:

- державне замовлення;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

- *збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин:* застаном і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

- *фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин:* за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;

- *цін і ціноутворення:* з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;

- *монополізму та конкуренції:* з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;

- *земельних відносин:* за використанням і охороною земель;

- *водних відносин і лісового господарства:* за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;

- *виробництва і праці:* за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю;

- *за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою;*

- *за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;*

- *споживання:* за якістю і безпечністю продукції та послуг;

- *зовнішньоекономічної діяльності:* з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Державна політика підтримки підприємництва - це сукупність пріоритетних народногосподарських підходів і рішень, які визначають основні напрями і форми правового, економічного та організаційного сприяння розвитку підприємництва з урахуванням інтересів держави та суб'єктів господарювання, створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, які залучаються у сферу підприємництва на пільгових засадах або безоплатно.

Основними цілями державної політики підтримки підприємництва є:

- забезпечення зростання внутрішнього валового продукту за рахунок діяльності суб'єктів підприємницької діяльності;

- залучення суб'єктів підприємництва до розв'язання соціально-економічних проблем на державному і регіональному рівнях;

- удосконалення структури суб'єктів підприємництва;

- підвищення технологічного рівня виробництва підприємницьких структур;

- заохочення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності у пріоритетних галузях і на територіях пріоритетного розвитку;

- створення нових робочих місць, зменшення безробіття.

Основними видами фінансової державної підтримки є:

- часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;

- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;

- надання гарантії та поруки за кредитами;

- надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;

- надання позик на придбання і впровадження нових технологій;

- компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;

- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій та ін.

Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, може здійснюватися шляхом:

- сприяння просуванню на ринки іноземних держав продукції вітчизняного виробництва (товарів, робіт і послуг), об'єктів інтелектуальної власності, а також створення сприятливих умов для українських учасників експортної діяльності;

- співпраці з міжнародними організаціями та іноземними державами у сфері розвитку підприємництва;

- утворення об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, що сприяють експортній діяльності, зокрема шляхом надання фінансової підтримки;

- сприяння участі суб'єктів підприємництва у виставках, ярмарках за кордоном для представлення продукції вітчизняного виробництва, у тому числі шляхом надання в оренду виставкових площ, покриття витрат пов'язаних з участю в таких виставках, ярмарках;

- сприяння поширенню за кордоном інформації про потенційні можливості вітчизняного підприємництва та забезпеченню доступу до іноземних інформаційних мереж для пошуку ділових партнерів.

Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва передбачає формування програм, в яких визначається механізм цієї підтримки.

5. Захист прав підприємців та споживачів.

Держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом:

- визнання наявності або відсутності прав;

- визнання недійсними актів органів державної влади, що ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів;

- визнання недійсними господарських угод;

- відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;

- порушення;

- присудження до виконання обов'язку в натурі;

- відшкодування збитків;

- застосування штрафних, адміністративних та інших санкцій;

- іншими способами, передбаченими законом.

Господарським кодексом визначені **загальні гарантії прав підприємців:**

1. Держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів.

2. Забезпечення підприємця матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється з метою виконання підприємцем поставок, робіт чи послуг для пріоритетних державних потреб.

3. Держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця.

4. Збитки, завдані підприємцю внаслідок порушення громадянами чи юридичними особами, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування його майнових прав, відшкодовуються підприємцю.

5. Підприємець або громадянин, який працює у підприємця по найму, у передбачених законом випадках може бути залучений до виконання в робочий час державних або громадських обов'язків, з відшкодуванням підприємцю відповідних збитків.

Право власника захищається такими документами, як свідоцтво про власність, договір купівлі-продажу, орендний (лізинговий) договір.

Держава здійснює **антимонопольно-конкурентну** політику та сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання. Законами визначені правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання.

Відповідно до Господарського Кодексу не допускається **дискримінація** суб'єктів господарювання органами влади, а також недобросовісна конкуренція.

Недобросовісною конкуренцією є неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, а також інші дії.

Неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання визнаються: неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу іншого виробника; порівняльна реклама.

Перешкодами у процесі конкуренції вважаються: дискредитація суб'єкта господарювання, нав'язування споживачам примусового асортименту товарів (робіт, послуг), схиляння до бойкоту суб'єкта господарювання або дискримінації покупця (замовника), або до розірвання договору з конкурентом, підкуп працівника постачальника або покупця (замовника).

Дискредитацією суб'єкта господарювання є поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю суб'єкта господарювання, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання.

Представники Управління у справах захисту прав споживачів мають право:

- перевіряти якість товарів (робіт, послуг), проводити контрольні перевірки правильності розрахунків зі споживачами; забороняти реалізацію товарів, на які немає документів, що засвідчують їх відповідність до вимог нормативних документів, товарів, що не відповідають вимогам нормативних документів;

- приймати рішення: про припинення продажу та виробництва товарів, про тимчасове призупинення діяльності підприємств торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, складів підприємств оптової та роздрібної торгівлі, які систематично реалізують неякісні товари,

порушують правила торгівлі та надання послуг, умови зберігання і транспортування товарів, - до усунення виявлених недоліків;

- вилучати неякісні товари;
- подавати до суду позови щодо захисту прав споживачів;
- накладати стягнення (штрафи).

Закон України «Про захист прав споживачів» чинний з 1991 року. Цей закон регулює відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) і виробниками, виконавцями, продавцями; встановлює права споживачів і визначає механізм реалізації державного захисту їхніх прав.

Закон «Про захист прав споживачів» та Цивільний кодекс встановлюють, наприклад:

- право покупців протягом двох тижнів обміняти непродуктивний товар належної якості на аналогічний товар;
- стосовно продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації, споживачеві повинна надаватися інформація про її сертифікацію;
- продавець не звільняється від відповідальності у разі недержання ним від виробника (імпортера) відповідної інформації про товар.

Захист прав споживачів, передбачених законодавством, здійснюється судом.

6. Обмеження підприємницької діяльності. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності

Законодавчими актами передбачено два типи обмежень у здійсненні певних видів підприємницької діяльності:

- 1) деякі види діяльності можуть здійснювати тільки державні підприємства;
- 2) певні види діяльності потребують спеціального дозволу (ліцензії) або патентування.

Тільки державні підприємства й організації можуть здійснювати діяльність, пов'язану з виготовленням і реалізацією військової зброї та боєприпасів до неї, видобуванням бурштину, охороною окремих особливо важливих об'єктів державної власності, а також діяльність, пов'язану з проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз та розробленням, випробуванням, виробництвом та експлуатацією ракет-носіїв, з технічним обслуговуванням та експлуатацією первинних мереж (крім місцевих мереж) та супутникових систем телефонного зв'язку, виплатою та доставкою пенсій, грошової допомоги малозабезпеченим громадянам, а проведення ломбардних операцій - також і повні товариства. Діяльність, пов'язана з виробництвом бензинів, моторних сумішів.

В Україні склалися такі системи ліцензування:

1. Ліцензування окремих видів господарської діяльності відповідно до спеціальних законів, що регулюють відносини в цих сферах;

- банківська діяльність;
- професійна діяльність на ринку цінних паперів;
- із надання фінансових послуг;
- зовнішньоекономічна діяльність (Кабінет Міністрів затверджує перелік товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню);
- діяльність у галузі телебачення і радіомовлення;
- діяльність у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії;
- діяльність у сфері освіти;

- виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами;
- діяльність у сфері телекомунікацій;
- будівельна діяльність;
- надання послуг з перевезення пасажирів, вантажу повітряним транспортом.
- діяльність з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- господарська діяльність з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами.

2. Ліцензування певних видів господарської діяльності відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»: у 2010 році було скорочено майже 30% видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню.

Ліцензування видів господарської діяльності включає такі дії: видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Ліцензія - документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов.

Ліцензіат - суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензійні умови - установлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Ліцензування здійснюють органи ліцензування. **Орган ліцензування** - орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, уповноважений законом державний колегіальний орган, спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності.

Торговий патент - це державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта господарювання займатися певними видами підприємницької діяльності впродовж встановленого строку.

Спеціальний торговий патент - це державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта господарювання на особливий порядок оподаткування відповідно до закону.

Порядок патентування певних видів підприємницької діяльності встановлюється законом. Для одержання торговельного патенту необхідно представити в податкові органи по місцю проведення підприємницької діяльності відповідну заявку.

У необхідних випадках держава застосовує **квотування**, встановлюючи граничний обсяг (квоти) виробництва чи обігу певних товарів і послуг. Порядок квотування виробництва та/або обігу (включаючи експорт та імпорт), а також розподілу квот встановлюється КМУ.

Дозвільна система - сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру. Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, необхідність отримання яких не передбачена законом та які не внесені до Переліку документів, затвердженого законом.

Документ дозвільного характеру - дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності.

Декларативний принцип - це принцип, за яким підприємець отримує право на здійснення певної діяльності без отримання дозволу, шляхом повідомлення (самостійно або через адміністратора) дозвільного органу про відповідність своєї матеріально-технічної бази вимогам чинного законодавства.